



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

## UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 39/2012-11

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 14. marca 2012 v senáte zloženom z predsedu Lajosa Mészárosa, zo sudkyne Ivetty Macejkovej a sudcu Sergeja Kohuta prerokoval návrh ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky L. Ž. na vyhlásenie predpojatosti sudcov Milana Ľalíka a Petra Brňáka vo veci vedenej na Ústavnom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp 2222/2011 a takto

### **r o z h o d o l :**

Sudcovia Milan Ľalík a Peter Brňák **n i e s ú v y l ú č e n í** z výkonu sudcovskej funkcie vo veci sp. zn. Rvp 2222/2011.

### **O d ô v o d n e n i e :**

#### **I.**

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 26. augusta 2011 doručený návrh Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo spravodlivosti“) vo veci namietaného porušenia základného práva podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) sp. zn. 6 Sžnč/4/2011 z 22. júna 2011.

Vec bola podľa rozvrhu práce ústavného súdu pridelená I. senátu ústavného súdu.

Ústavnému súdu bolo 12. októbra 2011 doručené podanie ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky L. Ž. (ďalej len „ministerka spravodlivosti“), ktorou namietala predpojatosť členov I. senátu ústavného súdu Milana Ľalíka a Petra Brňáka. Sudcovia tohto senátu predložili podanie ministerky spravodlivosti na rozhodnutie o predpojatosti II. senátu ústavného súdu ako senátu príslušnému podľa rozvrhu práce ústavného súdu na rok 2011 a 2012 o tejto veci konať a rozhodnúť.

Ministerka spravodlivosti námietky predpojatosti uvedených sudcov odôvodnila takto:

*„1) Predseda senátu JUDr. Peter Brňák sa dlhodobo pozná s JUDr. Š. H., obaja sú bývalými kolegami z Najvyššieho súdu Slovenskej republiky; JUDr. Peter Brňák je bývalým poslancom politického hnutia HZDS, pričom JUDr. Š. H. bol ministrom spravodlivosti SR nominovaným politickým hnutím HZDS; JUDr. Petra Brňáka navrhol za kandidáta na ústavného sudcu predsedu HZDS V. M.; JUDr. Peter Brňák mal byť pozvaný a zúčastniť sa oslavy 50. narodenín JUDr. Š. H.; z uvedených dôvodov možno mať pochybnosti o nepredpojatosti predsedu senátu JUDr. Petra Brňáka nielen vo vzťahu k účastníkovi konania - Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky, na ktorom pôsobil ako sudca, ale aj vo vzťahu k JUDr. Š. H., ktorý ako predseda súdu zastupuje Najvyšší súd Slovenskej republiky ako účastníka konania vedeného na Ústavnom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. 2222/2011.*

*2) Sudca JUDr. Milan Ľalík je v dlhoročnom blízkom priateľskom vzťahu s JUDr. Š. H., s ktorým sa pozná od roku 1992, kedy spolu začali pracovať na Najvyššom súde Slovenskej republiky; JUDr. Milan Ľalík pod vedením ministra spravodlivosti SR JUDr. Š. H. pracoval vo funkcii riaditeľa sekcie civilného práva Ministerstva spravodlivosti SR; sudca JUDr. Milan Ľalík bol pozvaný a mal sa zúčastniť oslavy 50. narodenín JUDr. Š. H.; z uvedených dôvodov možno mať pochybnosti o nepredpojatosti sudcu JUDr. Milana Ľalíka nielen vo vzťahu k účastníkovi konania - Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky, na ktorom pôsobil v rokoch 1992 až 2007 ako sudca, predseda senátu a predseda občianskoprávneho kolégia, ale aj vo vzťahu k JUDr. Š. H., ktorý ako predseda súdu zastupuje Najvyšší súd*

*Slovenskej republiky ako účastníka konania vedeného na Ústavnom súde Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp 2222/2011.*

*3. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. II. ÚS 260/2010-8 zo dňa 19. mája 2010 bol sudca JUDr. Milan Lalík vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie práve pre svoj pomer k JUDr. Š. H. Komentáre a články dennej tlače priložené k tomuto podaniu preukazujú blízky vzťah JUDr. Brňáka a JUDr. Lalíka s predsedom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky JUDr. Š. H. Sudcovia JUDr. Brňák a JUDr. Lalík sa na základe uvedeného objektívne nemôžu javiť ako nestranní sudcovia, čím je daný dôvod na ich vylúčenie z rozhodovania vo veci vedenej pred Ústavným súdom Slovenskej republiky pod sp. zn. Rvp. 2222/2011.“*

K vznesenej námietke sudca Milan Lalík uviedol:

*«Po oboznámení sa s námietkou predpojatosti zo strany ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky konštatujem, že táto osoba nerozlišuje medzi pojmami sudca (vo všetkých odborných funkciách) a súd, ani nerozumie ich vzájomnému vzťahu, keď na ňom zakladá a prezumuje vylúčenie sudcu z konania, v ktorom ako účastník vystupuje Najvyšší súd Slovenskej republiky, na ktorom som pôsobil v rokoch 1992 - 2007.*

*Keďže sťažovateľka si chce vyberať sudcov, ktorí budú o jej sťažnostiach rozhodovať, nebránim sa tomu, aby ma konajúci senát vylúčil z rozhodovania len preto, že som bývalým aktívnym sudcom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, že jeho predsedu poznám z titulu dlhoročnej korektnej spolupráce na tomto súde a že som mu bol na oslave 50. narodením tak, ako doteraz u všetkých „oslávencov“ tohto súdu.»*

K vznesenej námietke sudca Brňák uviedol:

*„Reagujúc na písomnú požiadavku z 9. novembra 2011 a po oboznámení sa s obsahom námietky predpojatosti ministerky spravodlivosti Slovenskej republiky p. Ž. z 11. októbra 2011 voči mojej osobe uvádzam, že sa necítim byť zaujatý v súvislosti s prejednávaním a rozhodovaním vo veci sp. zn. Rvp 2222/2011 so zreteľom na pomer k veci, účastníkom, resp. ich právnym zástupcom. K namietaným skutočnostiam iba v krátkosti (i) potvrdzujem, že som bol pred príchodom na Ústavný súd Slovenskej republiky sudcom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky, (ii) nemám blízky vzťah k JUDr. Š. H.*

*(pozri tiež moje vyjadrenie v súvislosti s vecou sp. zn. Rvp 281/2011, II. ÚS 260/2010, PL. ÚS 92/2011 a pod.) a (iii) potvrdzujem, že som bol v minulosti členom politického hnutia HZDS.“*

## II.

Podľa § 27 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) je sudca vylúčený z výkonu sudcovskej funkcie v konaní vo veci, ak so zreteľom na jeho pomer k veci, k účastníkom konania alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o jeho predpojatosti.

Podľa § 28 ods. 1 zákona o ústavnom súde môže účastník konania môže vyhlásiť, že niektorého zo sudcov odmieta pre jeho predpojatosť. Ak dôvody, ktoré vedú k vyhláseniu o odmietnutí sudcu pre jeho predpojatosť vznikli od začiatku ústneho pojednávania, môže ju účastník konania vyhlásiť najneskôr na začiatku ústneho pojednávania.

Ústavný súd už vo viacerých rozhodnutiach zdôraznil, že požiadavka nestrannosti sudcu sa dotýka samej podstaty spravodlivosti a jej vnímania. Nestrannosť znamená absenciu zaujatosti či predsudku, znamená, že sudca nemá žiaden osobný záujem na výsledku konania (porov. Barak, A.: Judge in a Democracy. Princeton University Press 2008. 101 s. a nasl.), resp. nevzniká navonok legitímny dojem, že by takýto záujem mohol mať. Alegóriou nestrannosti je justícia s prekrytými očami (napríklad vo frontóne rizalitu budovy ústavného súdu). Rozhodovanie sudcom, ktorý nie je nestranný, nie je len popretím rovnosti účastníkov konania, ale ide svojím spôsobom aj o rozhodovanie vo vlastnej veci (nemo iudex in causa sua; porov. bod 5 usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 6. 2010, čj. Nao 46/2010-78; [www.nssoud.cz](http://www.nssoud.cz)) a vôbec o popretie zmyslu súdnictva a práva.

Rozhodovať nestranné nie je právom, výsadou či privilégiom sudcov. Ide o základnú povinnosť sudcov, o štrukturálny prvok súdneho systému. Právny poriadok a procesná teória kladú dôraz na princíp nestrannosti tradične konštruujú koncept nespôsobilého alebo nevhodného sudcu, *iudex inhabilis*. Nespôsobilý sudca je zaujatý, „stranný“ priamo na základe zákona. Ide tu o inštitucionálnu, objektívnoprávnu ochranu nestranného výkonu spravodlivosti. Dôvody vylúčenia nespôsobilého sudcu sú objektivizovateľné a takýto sudca je vylúčený z konania, aj keby samotní účastníci konania vnímali sudcu ako nestranného. Akt súdu, ktorým sa vyjadruje nespôsobilosť sudcu, je aktom deklaratórnym. Zákon o ústavnom súde upravuje inštitút sudcu nespôsobilého v § 27, pričom používa pojem vylúčený sudca.

Popri nespôsobilom sudcovi rozoznáva právny poriadok a procesná teória sudcu podozrivého, *iudex suspectus* (v dobovej terminológii sudca *pochybný*, porov. Mičura, M., Moys, Š.: Občiansky sporový poriadok, 2. vydanie. Bratislava: 1943. 46 s.). Na rozdiel od objektívnych dôvodov vylúčenia pri sudcovi podozrivom majú buď samotní účastníci alebo sudca sám subjektívny pocit zaujatosti v danej veci. Ide tu o ochranu subjektívneho práva na nestranného sudcu, o ochranu ľudskoprávnu. Akt súdu, ktorým sa konštatuje vylúčenie sudcu pre podozrivosť, je aktom konštitutívnym. Latinská terminológia definuje *iudex suspectus* takto: „*Iudex suspectus est iudex quem pars propter graves rationes recusare potest exempli gratia quia aliae parti propinquus, amicus aut inimicus est*“ – Podozrivý je ten sudca, ktorého jedna (sporová) strana môže odmietnuť na základe vážnych dôvodov, napr. pretože je druhej (sporovej) strane blízky, priateľ alebo nepriateľ. Zákon o ústavnom súde upravuje inštitút sudcu podozrivého v § 28, pričom používa pojem odmietnutý sudca.

V praxi dochádza k určitému prelínaniu medzi inštitútmi sudcu nespôsobilého a sudcu podozrivého. Dôvodom je tiež skutočnosť, že Občiansky súdny poriadok (ďalej len „OSP“) z roku 1950 opustil dôsledné rozlišovanie medzi vylúčeným (v užšom slova zmysle) a odmietnutým sudcom a zároveň stanovil v rozpore s tradične ľahko identifikovateľnými a presnými dôvodmi vylúčenia zo zákona všeobecnejšie dôvody vylúčenia pre pomer k veci, účastníkom a zástupcom. Tento koncept pretrváva na úrovni civilného procesu dodnes. Zákon o ústavnom súde sa síce vrátil k rozlišovaniu medzi

vylúčeným a odmietnutým sudcom, ale pri vylúčenom sudcovi stanovil (na rozdiel od federálnej úpravy v § 25 a § 26 zákona č. 491/1991 Zb. o organizácii Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky a o konaní pred ním) všeobecné, nie ľahko objektivizovateľné dôvody podľa vzoru § 14 ods. 1 OSP.

Z uvedených dôvodov v praxi sudcovia vyhlasujú svoj pomer v podstate nie v režime *iudex inhabilis*, ale v režime *iudex suspectus*. K prelnaniu medzi inštitútmi sudcu nespôsobilého a sudcu podozrivého dochádza aj preto, že účastníci konania namietajú zaujatosť sudcov pre pomer k veci a účastníkom, teda využívajú terminológiu, ktorú zákon explicitne používa pri inštitúte *iudex inhabilis*, aj keď je samozrejme platná aj pre inštitút *iudex suspectus* (K pojmom *iudex inhabilis* a *iudex suspectus* a k pojmom vylúčený a odmietnutý sudca porov. tiež: Filip, J., Holländer, P., Šimíček, V.: Zákon o Ústavním soudu, 2. vydání. 2007. 174 s. a nasl.; Filip, J.: Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva. Brno: Masarykova univerzita 2004, 174 s.; Wagnerová, E., Dostál, M., Langášek, T., Pospíšil, I.: Zákon o ústavním soudu s komentářem, Praha: ASPI 2007. s. 121 a nasl.; Hora, V.: Učebnice civilního práva procesního, Všehrd, Praha: 1947. s. 61 a nasl.; Jaworowski v. Poľsko, sťažnosť č. 30214/96, rozhodnutie o prijateľnosti z 23. marca 1999). Tým, že sa právo na nestranného sudcu stalo základným ústavným právom, došlo k spojeniu tradícií civilistických s požiadavkami ústavnoprávnymi.

Z pohľadu ľudskoprávneho, z pohľadu práva na nestranného sudcu ako komponentu práva na spravodlivý proces vyvinul Európsky súd pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) dve previazané stránky nestrannosti. Táto judikatúra sa vyvíja už viac ako 30 rokov (Piersack v. Belgium, sťažnosť č. 8692/79, rozsudok z 1. októbra 1982; Pohoska v. Poland, sťažnosť č. 33530/06, rozsudok z 10. januára 2012). Nestrannosť má stránku subjektívnu a stránku objektívnu, a tie sú overované rovnomennými testami. Európsky súd pre ľudské práva zdôrazňuje význam nestrannosti sudcu pre dôveru verejnosti v súdnictvo, a to jednak vo všeobecnosti (Olujíc v. Croatia, sťažnosť č. 22330/05, rozsudok z 5. februára 2005, bod 57), ale osobitne pri objektívnom teste (Kinský v. The Czech Republic, sťažnosť č. 42856/06, rozsudok z 9. februára 2012, bod 87). Nestrannosť je vo vnímaní ESLP absencia zaujatosti či predsudku vo veci, pričom nestrannosť môže byť overovaná

subjektívnym a objektívnym testom. Východiskom je subjektívny test, v ktorom sa zisťuje osobné presvedčenie, postoj sudcu, resp. jeho záujem v prejednávanej veci. Osobná nestrannosť sudcu sa predpokladá, kým sa nepreukáže opak. Takýmto „opakom“ môže byť sudcom prejavené nepriateľstvo, neznášanlivosť alebo ak si napríklad sudca z osobných dôvodov vyhradí prejednanie veci pre seba. Požiadavka nestrannosti nemôže byť dostatočne naplnená len subjektívnym testom, ktorý je náročný z hľadiska preukazovania. Na subjektívny test teda plynule nadväzuje test objektívny, ktorý si všíma, či sudca vykazuje legitímne pochybnosti z hľadiska jeho nestrannosti. Tu je dôležitá perspektíva nestranného pozorovateľa a relevantné je aj samotné zdanie (ne)strannosti. „Justice must not only be done, it must also be seen to be done.“ Podľa ESĽP musí byť ustálené, či existujú zistiteľné skutočnosti, ktoré môžu vzbudzovať pochybnosti o nestrannosti sudcov, a v tomto zmysle môže mať aj zdanie určitú dôležitosť, pretože „v stávke“ je dôvera, ktorú musia súdy v spoločnosti vzbudzovať, nehovoriac o dôvere samotných účastníkov konania (Daktaras v. Lithuania, sťažnosť č. 42095/98, rozsudok z 10. októbra 2000, bod 32). Pozícia namietajúceho má v objektívnom teste dôležitý význam, avšak rozhodujúce je, či je jeho obava aj objektívne akceptovateľná. Ústavný súd však z hľadiska teoretického upozorňuje, že test objektívnosti a koncept nespôsobilosti sudcu sa môžu prekrývať, ale nejde o totožné inštitúty.

Vec v prvom rade nevykazuje explicitnosť a intenzitu predpojatosti, ktorá by spadala pod subjektívny test.

Sťažovateľ namieta, že sudcovia ústavného súdu Peter Brňák a Milan Ľalík majú prostredníctvom vzťahu k predsedovi najvyššieho súdu možnú predpojatosť vo vzťahu k odporcovi, orgánu verejnej moci – najvyššiemu súdu. Ústavný súd pripúšťa, že sudca môže byť zaujatý vzhľadom na vzťah k osobe, ktorá koná za orgán verejnej moci. Ústavný súd však nemôže nerozlišovať medzi osobou, ktorá koná za orgán verejnej moci, a orgánom verejnej moci samotným. Jednotlivec tu nevystupuje za seba, ale za orgán verejnej moci, za autoritu. Konaním za orgán verejnej moci sa realizuje kompetencia daného orgánu, nejde teda o autonómne konanie jednotlivca. Z tejto perspektívy je nutné vykladať možnú zaujatosť vo vzťahu k orgánu verejnej moci reštriktívne. Ilustratívne povedané, niečo iné je

vzťah sudcu ústavného súdu k predsedovi najvyššieho súdu ako sťažovateľovi a niečo iné k predsedovi najvyššieho súdu ako funkcionárovi, ktorý koná za súd (§ 35 ods. 2 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch). Inak povedané, predpojatosť sudcov vo vzťahu k orgánom verejnej moci, resp. k osobám za ne konajúcim (predseda najvyššieho súdu), je nutné vykladať reštriktívnejšie, než voči ostatným účastníkom konania (II. ÚS 36/2012; usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 6. 2010, čj. Nao 46/2010-78, dostupné aj s právnou vetou na internete: <[www.nssoud.cz](http://www.nssoud.cz)>).

Ústavný súd ďalej vychádza z názoru, že kolegiálne vzťahy medzi aktérmi právneho života (právnikmi) vrátane sudcov ústavného súdu bez ďalšieho nemôžu byť dôvodom na spochybnenie nestrannosti sudcov ústavného súdu a na ich vylúčenie z prerokúvania vecí z tohto dôvodu (mutatis mutandis IV. ÚS 124/2010). Vychádzajúc z tohto reštriktívneho výkladu voči predsedovi najvyššieho súdu a z názoru, že kolegiálne vzťahy medzi sudcami bez ďalšieho nemôžu byť dôvodom na spochybnenie ich nestrannosti a na ich vylúčenie z prerokúvania vecí, ústavný súd uvádza, že skutočnosť, že sudcovia ústavného súdu Peter Brňák a Milan Ľalík sú bývalými sudcami najvyššieho súdu s kolegiálnym vzťahom k jeho súčasnému predsedovi, je stále príliš abstraktná a špekulatívna k nadobudnutiu konkrétnejšej objektívnej pochybnosti o ich vzťahu k najvyššiemu súdu ako odporcovia.

Ústavný súd napokon vníma, že vo veci sp. zn. II. ÚS 260/2010 bol vylúčený sudca Milan Ľalík z dôvodu pomeru k predsedovi najvyššieho súdu, ktorý v tamtej veci konal za najvyšší súd. Kľúčovým však v danom rozhodnutí bolo vyjadrenie Milana Ľalíka, v ktorom z pozície objektívneho testu súhlasil so svojím vylúčením, pričom ústavný súd vzhľadom na opatrnosť, citlivé vnímanie predpojatosti a špecifiká danej veci (II. ÚS 260/2010) toto vylúčenie akceptoval.

Ústavný súd ešte dopĺňa, že venuje takú pozornosť konaniu o námietkach, aby zabezpečil riadny chod rozhodovania v jemu zverených agendách. Pritom s osobitnou starostlivosťou dbá o to, aby nedošlo k znefunkčneniu súdu a príliš formalistickému posudzovaniu, ktoré by k takémuto znefunkčneniu mohlo smerovať.

Po posúdení týchto okolností II. senát ústavného súdu podľa § 27 ods. 1 zákona o ústavnom súde nezistil dôvody na vylúčenie sudcov ústavného súdu Ľalíka a Brňáka z konania a rozhodovania v uvedenej veci, preto rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto uznesenia.

**P o u č e n i e :** Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 14. marca 2012